

Wetsanalyse met Hohfeld

Bij het analyseren van wet- en regelgeving zijn de door Hohfeld gedefinieerde kwadranten waardevol voor het begrijpen van de betekenis van de rechtsnormen. De twee kwadranten van Hohfeld zijn hieronder weergegeven.

Juridische relaties	Kwadrant 1		Kwadrant 2	
	Eerste orde relaties		Tweede orde relaties	
Juridische tegenstellingen	Recht	Plicht	Vermogen	Aansprakelijkheid
	Geen recht	Vrij(heid)	Onvermogen	Immunititeit
Juridische correlatieven ¹	Recht	Geen-recht	Vermogen	Onvermogen
	Plicht	Vrij(heid)	Aansprakelijkheid	Immunititeit

Hohfeld heeft deze kwadranten opgesteld omdat hij van mening was dat er niet precies genoeg werd omgegaan met de begrippen recht en plicht. Hij maakte daarom bovenstaande tabel waarin de verschillende vormen van rechten en plichten naast elkaar werden gezet. In de eerste rij van de tabel de juridische tegenstellingen en in de tweede rij de juridische correlatieven. Juridische correlatieven wil zeggen dat deze rechten en plichten in wederzijdse betrekking voorkomen in een rechtsnorm. Overigens zijn deze kwadranten oorspronkelijk opgesteld in het Engels. Omdat bij de vertaling toch een en ander kwijt raakt van de oorspronkelijke betekenis is de Engelse variant hieronder weergegeven.

Juridische relaties	Kwadrant 1		Kwadrant 2	
	Eerste orde relaties		Tweede orde relaties	
Jural Opposites	Right	Duty	Power	Liability
	No-right	Privilege	Disability	Immunity
Jural Correlatives	Right	No-right	Power	Disability
	Duty	Privilege	Liability	Immunity

De rechtsnormen die beschreven zijn in de wet- en regelgeving kunnen steeds worden toegekend aan een van de volgende categorieën:

- Recht, Plicht
- Geen-recht, Vrij(heid)
- Vermogen, Aansprakelijkheid
- Onvermogen, Immunititeit

Twee voorbeelden van rechtsnormen zijn hieronder weergegeven. Het voorbeeld komt uit de Wet aanpassing arbeidsduur artikel 2 lid 6.

¹ In wederzijdse betrekking staande

6. De werkgever stelt de spreiding van de uren vast overeenkomstig de wensen van de werknemer. De werkgever kan de gewenste spreiding van de uren wijzigen, indien hij daarbij een zodanig belang heeft dat de wens van de werknemer daarvoor naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid moet wijken.

De eerste rechtsnorm is een van de categorie “Recht, Plicht”. Deze rechtsnorm beschrijft de plicht van de werkgever om de spreiding van de uren vast te stellen. Aan de andere kant beschrijft deze rechtsnorm het recht op vaststelling van de spreiding van de uren conform de wensen van de werknemer.

De tweede rechtsnorm is een van de categorie “Vermogen, Aansprakelijkheid”. Deze rechtsnorm beschrijft de mogelijkheid van de werkgever om de gewenste spreiding van de uren te wijzigen. Aan de andere kant beschrijft deze rechtsnorm de plicht om aan te tonen dat de wens van de werknemer daarvoor naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid moet wijken.

De kwadranten van Hohfeld hebben betrekking op rechtsnormen die de gedragingen van actoren regelen. Deze gedragsnormen zijn rechtsnormen die een gedraging gebieden, verbieden of toestaan. Rechtsnormen die een gedraging gebieden of verbieden rekenen we onder de verplichtende rechtsnormen. Rechtsnormen die een gedraging toestaan rekenen we onder de veroorlovende rechtsnormen.

In de onderstaande tabel zijn de soorten rechtsnormen en de soort feiten uitgezet. Deze tabel laat zien op welke soort rechtsnormen en welke soort feiten de rechtsrelaties van Hohfeld betrekking hebben weergegeven. In de tabel is te zien dat de rechtsrelaties uit het eerste kwadrant van Hohfeld steeds betrekking hebben op verplichtende rechtsnormen, die uitleggen hoe feiten moeten worden geclassificeerd. De rechtsrelaties uit het tweede kwadrant hebben betrekking op de veroorlovende rechtsnormen die uitleggen welke mogelijkheden er zijn om rechtsfeiten te creëren.

Soorten rechtsnormen/ Werking op	Feiten	Rechtsfeiten
Verplichtende rechtsnormen	Relaties uit eerste kwadrant	
Veroorlovende rechtsnormen		Relaties uit tweede kwadrant

De rechtsnormen uit het eerste kwadrant vormen de basiselementen voor de classificatiestructuren, de structuren die nodig is om feiten te classificeren tot rechtsfeiten. De rechtsnormen uit het tweede kwadrant vormen de basis voor de handelingsstructuren. De rechtsnormen geven immers aan hoe de rechtshandelingen kunnen worden uitgevoerd.

Daarnaast vormen de rechtsnormen uit het tweede kwadrant de basis voor de in te richten producten en diensten. De Hohfeld rechtsrelaties beschrijven de relatie tussen twee (of meer) actoren. Wanneer een van deze actoren de overheidsorganisatie is, dan zal de overheidsorganisatie moeten zorgen voor diensten die de relatie tussen de actoren mogelijk maken.

Voor de rechtsnormen uit het eerste kwadrant geldt dat hiervoor vooral handhavingdiensten moeten worden ingericht. De overheid zal immers naleving van de geboden en verboden moeten doen.

Om wet- en regelgeving te vertalen in 'gewone taal' zijn een aantal zinsconstructies bedacht. De onderstaande constructies worden gebruikt voor het formuleren van regels op basis van verplichtende rechtsnormen.

... **moet**... formulering van een gebod

... **mag niet**... formulering van een verbod

De volgende constructies worden gebruikt voor het formuleren van regels op basis van veroorlopende rechtsnormen:

... **is ontheffing verleend aan**... formulering van een uitzondering op een wettelijk verbod of gebod voor een individueel geval.

... **is vrijgesteld van**... formulering van een vrijstelling van een wettelijk verbod of gebod voor een categorie van gevallen.

... **mag/hoeft niet**... formulering van een vrijstelling

... **mag** ... formulering van een toestemming

Om de relatie tussen Hohfeld en bovenstaande constructies te vatten is met behulp van de bovenstaande constructies voor elke rechtsrelatie de betekenis gegeven. Dit is gedaan in de volgende context, te weten twee actoren A_1 en A_2 en de rechtshandeling H .

Recht, Plicht

De recht – plicht relatie van Hohfeld betekent:

1. Voor het recht dat A_1 heeft om handeling H gebieden:

- A_1 heeft het recht dat A_2 handeling H uitvoert.
- A_2 heeft de plicht voor A_1 handeling H uit te voeren.

A_1 **moet** handeling H uitvoeren voor A_2 .

• A_2 **moet** handeling H **mogelijk maken** voor A_1 .

2. Voor het recht dat A_1 heeft om handeling H te verbieden:

- A_1 heeft het recht dat A_2 handeling H niet uitvoert.
- A_2 heeft de plicht voor A_1 handeling H niet uit te voeren.

A_1 **mag** handeling H **niet** uitvoeren van A_2 .

A_2 **moet** handeling H **niet mogelijk maken** voor A_1 .

Geen-recht, Vrij(heid)

De geen-recht – vrijheid relatie van Hohfeld betekent:

1. Voor de vrijheid die A_1 heeft om handeling H uit te voeren:
 - A_1 heeft de vrijheid om A_2 handeling H uit te voeren.
 - A_2 heeft geen recht dat A_1 de handeling H niet uitvoert.

A_1 **mag** handeling H uitvoeren van A_2 .

A_2 **kan niet** handeling H **onmogelijk maken** voor A_1 .

2. Voor de vrijheid die A_1 heeft om handeling H niet uit te voeren:
 - A_1 heeft de vrijheid om handeling H niet uit te voeren voor A_2 .
 - A_2 heeft geen recht dat A_1 handeling H uitvoert.

A_1 **hoeft** handeling H **niet** uit te voeren voor A_2 .

A_2 **kan niet** handeling H noodzakelijk maken voor A_1 .

Vermogen, Aansprakelijkheid

De vermogen – aansprakelijkheid relatie van Hohfeld betekent:

1. Voor het vermogen dat A_1 heeft om rechtshandeling H uit te voeren:
 - A_1 heeft het vermogen om ten opzichte van A_2 een rechtsrelatie R te creëren.
 - A_2 heeft een aansprakelijkheid ten opzichte van A_1 op basis van de rechtsrelatie R .

A_1 **mag** rechtsrelatie R creëren ten opzichte van A_2 .

A_2 **moet** rechtsrelatie R accepteren van A_1 .

Onvermogen, Immunititeit

De onvermogen – immunititeit relatie van Hohfeld betekent:

1. Voor het onvermogen dat A_1 heeft om rechtshandeling H uitgevoerd te krijgen:

- A_1 heeft een immunititeit voor de rechtsrelatie R die A_2 kan creëren.
- A_2 heeft een onvermogen ten opzichte van A_1 om rechtsrelatie R te creëren.

A_1 **hoeft niet** rechtsrelatie R te accepteren van A_1 .

A_2 **kan niet** rechtsrelatie R creëren ten opzichte van A_2 .

Referenties

De formulering van rechtsnormen in wetsteksten, K. Deschamps, *RegelMaat* 2011 (26) 1

Better Language, Better Thought, Better Communication: The A-Hohfeld Language for Legal Analysis, Layman E. Allen, University of Michigan and Charles S. Saxon, Eastern Michigan University

John R. Commons, Wesley N. Hohfeld and the Origins of Transactional Economics, Luca Fiorito

Fundamental Legal Concepts: A Formal and Teleological Characterisation Giovanni Sartor

Hohfeld relations and spielraum for action, Lars Lindahl, Lund University (Sweden)